

"Tri prijatelja i zločesti mikrobi"- prikaz jedne zdravstveno-odgojne intervencije u romskoj predškolskoj populaciji **("Three friends and the evil microbes" - description of health-education intervention among Roma pre-school children)**

Irena Stipešević Rakamarić

Zavod za javno zdravstvo Varaždinske županije, Djelatnost za javnozdravstvene programe, zdravstvenu statistiku i prevenciju ovisnosti

Uvod i definicija problema

Nacionalni program za Rome iz listopada 2003. godine, kao strateški dokument vladine politike za Rome, između mnogih aktualnih poglavlja razmatra i pitanje zdravstvene zaštite Roma. Prema tom programu, svi Romi koji su državljan RH mogu biti i osiguranici HZZO-a i time imaju zajamčena sva prava iz osnovnog zdravstvenog osiguranja, a time i pravo na preventivnu zdravstvenu zaštitu. Glavni nositelj zdravstveno-odgojnih mjera i zdravstvenog prosvjećivanja za područje neke županije, a time i za romsku populaciju te županije, je županijski zavod za javno zdravstvo. Temeljem te obveze, Zavod za javno zdravstvo Varaždinske županije, Djelatnost za javnozdravstvene programe, zdravstvenu statistiku i prevenciju ovisnosti idejno je osmislila i poduzela jednu zdravstveno-odgojnu intervenciju u lokalnoj osnovnoj školi u kojoj nastavu pohađaju Romi iz romskog naselja Strmec kod Petrijanca.

S obzirom da je otprije poznata činjenica da Romi, generalno gledajući, žive u socijalnoj i ekonomskoj deprivaciji te da im je higijena stanovanja, ali i ostale higijenske navike na relativno niskom stupnju, bilo je logično ići u smjeru neke vrste edukacije o osnovnim higijenskim navikama. Osim toga i navedenim Nac. programom za Rome iz 2003. godine predviđene su mjere zdravstvenog odgoja i prosvjećivanja Roma s temama kao što je osobna i skupna higijena (osobne higijenske navike, higijena usta i zubi, higijena prehrane i dr.).

Osnovni ciljevi intervencije:

- Povezati ZZJZ i romsku populaciju varaždinskog područja
- Potaknuti ciljanu populaciju predškolske djece na usvajanje nekih od osnovnih higijenskih navika
- Razbiti predrasudu u ciljanju populaciji da susret s liječnikom mora biti neugodan

Opis aktivnosti i korištenih metoda:

U svrhu utvrđivanja činjeničnog stanja i prikupljanja informacija o higijenskom statusu tamošnjih Roma (unatoč generalnom gledanju, stanje u pojedinim romskim zajednicama može varirati), najprije smo otišli u terenski izvid u područnu romsku školu Strmec i romsko naselje.

Tamo smo ustvrdili da i ova zajednica Roma živi u socijalnoj i ekonomskoj deprivaciji i da nisu zadovoljeni osnovni higijenski uvjeti za život (nedostatak struje, tekuće zdravstveno ispravne vode, vlažne i prenapučene nastambe).

Naturalističkim ispitivanjem romskih pomagača i školskih nastavnika dobili smo podatak da većina

romske djece koja pohađa predškolu ne zna čemu služi sapun, da se odjeća odraslih i djece zapravo uopće ne pere, nego se baca kad postane izrazito prljava te se zamijeni novom-pribavljenom, da su četkica i pasta za zube toj djeci gotovo nepoznati pojmovi i da se izrazito boje cijepljenja zbog čega se toj javnozdravstvenoj mjeri izrazito slabo odazivaju. Zanimljivo je i to da većina školske djece na pitanje u anketi „što bih želio raditi kad odrastem“ odgovara da želi sakupljati staro željezo.

Terenskim posjetom školi stekli smo uvid u dob djece koja pohađaju predškolu, a to je dob između 5 -8 godina. U toj dobi djeca su još dovoljno prijemčiva za usvajanje osnovnih higijenskih navika. Od tridesetak djece, samo ih dvoje dobro razumije hrvatski jezik tako da može slušati neko malo predavanje.

Nakon terenskog izvida, istražili smo što se već radi i planira u skoroj budućnosti učiniti za Rome u našoj županiji kako bismo se uskladili sa tekućim projektima županije i drugih institucija.

Nakon izvida zaključili smo da prvobitnu ideju o klasičnom predavanju treba malo „modificirati“.

Određili smo okvire unutar kojih treba djelovati:

1. Vrsta intervencije treba biti **edukativna radionica**
2. Fokusirati se na usvajanje maksimalno **tri higijenske navike**
3. Trajanje **teoretskog dijela** ne smije biti duže od **10 min** bez prijevoda, odn. 20 min uz prijevod romske pomagačice
4. Teoretski dio mora biti **zanimljiv** i sadržajno **razumljiv** razini predškolskog uzrasta djece
5. Radionica mora sadržavati i **praktični dio**, odnosno vježbu
6. Radionica mora ostaviti nešto **edukativnog materijala u fizičkom obliku** kao sredstvo ponavljanja usvojenog sadržaja
7. Poklon paketići za djecu ne smiju sadržajem biti uvredljivi i stoga
8. **Sadržaj poklon paketića** trebaju biti **sredstva za osobnu higijenu** i služiti izvođenju praktičnog dijela radionice te odgovarati teoretskom edukativnom sadržaju (ono o čemu se govori treba biti u poklon paketiću)
9. Cijela intervencija mora biti djeci **ugodan doživljaj** (kod prvog dolaska, kad su djeci rekli da dolazi liječnica, sva su djeca pobjegla u kut jer su liječnika povezivali isključivo s neugodnim doživljajem cijepljenja) kako bi ostala otvorena za buduću suradnju koja se mora planirati
10. Iako iznos financijskih sredstava za vježbu (poklon paketići) nije velik, bolje bi bilo naći **sponzora** te akcije kako županijski ZZJZ ne bi bio doživljen kao ustanova koja ima sredstva na raspolaganju za njihove potrebe, već kao posrednik u pribavljanju sredstva za točno određenu javnozdravstvenu namjenu

Sukladno postavljenim okvirima za djelovanje, prvo smo morali izabrati na koje higijenske navike se usredotočiti. Pranje ruku i pranje zubiju je dosta jednostavno izvedivo za vježbu, a i nac. programom je definirano kao potrebno. S druge strane predmeti za tu higijenu nisu skupi ni glomazni pa se mogu lako složiti u poklon paketiće. Teoretski dio je uobličen u kratku edukativnu priču za djecu kroz čiji će se sadržaj provlačiti i higijenski principi, s obzirom da nam se takav pristup predškolskoj populaciji činio jedini prihvatljiv. Priča je složena u prezentaciju sa slikama u obliku crteža tako da je zapravo iz toga nastala jedna edukativna slikovnica. Ta slikovnica je pripremljena u fizičkom obliku na tri velika postera A1 formata u slučaju da „tehnika zakaže“ (što se nažalost ponekad događa u ovakvim situacijama), odnosno za objesiti na zid učionice kao sredstvo recapitulacije.

Priča se zove „Tri prijatelja i zločesti mikrobi“ i govori o tri prijatelja koji su se istog dana razboljeli i ostali kod kuće zbog tri različita razloga: jednog su napali „zločesti mikrobi“ s neopranih ruku, drugoga s neopranih zubiju, a trećeg zato što se nije cijepio. Ukoliko želite pogledati priču, kliknite ovdje: [Edukativna "slikovnica"](#)

Sponzor akcije bila je **humanitarna organizacija ADRA**, koja je donirala poklon paketiće sa sredstvima za osobnu higijenu slijedećeg sadržaja:

1. dječji sapun

2. mali ručnik
3. dječja četkica i pasta za zube
4. jedna jabuka

U **praktičnom dijelu radionice** provedena je vježba pranja ruku sapunom i tekućom vodom i brisanje u vlastiti ručnik, zatim pranje zubiju četkicom i pastom za zube te pranje jabuke (simbolično - voće i povrće) prije jela.

Zaključak i evaluacija:

Provedba planirane radionice je tekla u potpunosti po planu, uz pratnju medija. Zbog jednostavnosti, primjerenosti i slikovitosti sadržaja teoretskog dijela, nije ni bio potreban prijevod romske pomagačice, što govori u prilog pozitivne evaluacije učinjenog. Unatoč tomu što nije bilo prijevoda, svi su učenici pažljivo slušali i dobro surađivali u praktičnom dijelu što pokazuje njihovo razumijevanje sadržaja. Treba napomenuti da djeca nisu bila pripremljena, tj. nisu znali da će se radionica održati. Radionicu su pozitivno ocijenili i nastavnici te romska pomagačica i novinari. Radionica se povremeno ponavlja u suradnji s učiteljima i nastavnicima te je i danas dobro prihvaćena. ZZJZ Varaždinske županije planira nastavak sličnih aktivnosti usmjerenih na druge populacije unutar romske zajednice kao što su žene, školska djeca, trudnice i dr. Ova radionica predstavlja tek početak organiziranog i sustavnog javnozdravstvenog rada s romskom populacijom na varaždinskom području, a pravi javnozdravstveni program na razini županije treba tek osmisliti i provesti kroz niz manjih ciljanih projekata.

Kontakt:

Irena Stipešević Rakamarić, dr. med.

Djelatnost za javnozdravstvene programe, zdravstvenu statistiku i prevenciju ovisnosti ZZJZ Varaždinske županije

E-mail: javno-zdravstvo@zzjzv.hr

Tel. 042/ 653-144

Mob. 099/ 310 23 51